

INSCRIȚII INEDITE DIN HISTRIA

DE

D. M. PIPPIDI

De la începutul cercetărilor la Histria, în 1914, inscripțiile scoase la iveală în cursul săpăturilor au fost publicate de V. Pârvan, cu o lăudabilă celeritate, pe măsura descoperirilor. Chiar după moartea înainte-mergătorului, textele importante (cu o singură excepție: decretul în cinstea lui Agathocles, fiul lui Antiphilos) au fost și ele editate și valorificate fără zăbavă, spre satisfacția istoricilor de la noi și de aiurea, care au salutat cu căldură promptitudinea și acribia cu care aceste documente au fost puse la dispoziția celor pregătiți să le folosească. Cu toate acestea, de-a lungul timpului, fragmente de mai mică însemnătate s-au acumulat în depozitele șantierului în număr mare, în așteptarea încheierii *corpus*-ului care va să le cuprindă pe toate. Data publicării acestuia se apropie, spre mulțumirea editorului, dar pînă la apariția lucrării în curs de pregătire un număr restrins de frânturi semnificative se pun astăzi la dispoziția cititorului, pentru a le face mai curînd cunoscute și pentru a oferi o probă a chipului cum asemenea texte vor figura în culegere.

DECRETE

1. Muz. Histria, inv. 462. Fragment dintr-o stelă de marmură rupt în toate părțile, găsit în săpăturile din Cetate în campania 1980. Dimensiuni: 25 × 20 × 8 cm. Înălțimea literelor: 10 mm. Deasupra primelor rînduri ale textului, cunună de laur în parte distrusă. După scris, secolele I i.e.n. — I e.n.

[*Eδ]οξε τῶι δῆμ[ωι ἐπιμηνιεύ-]
[οντος] Θεοδότου .....
..... ΛΛ .....

„Poporul a găsit cu cale... Sub președinția cutăruia, fiul lui Theodotos, cutare al lui cutare (sau cutare colegiu de magistrați) a propus...”.

Crimpeul e dintr-o hotărîre de cinstire a unui necunoscut (poate localnic, poate străin). Despre serviciile astfel răsplătite nu se poate spune nimic, și nimic despre natura onorurilor ce i se vor fi decernat. Fără să fie sigură, data propusă are șansa să se apropie de adevăr. De relevant e și împrejurarea că, la fel cu alte decrete de la sfîrșitul epocii elenistice, decizia emană de la Adunarea populară singură, fără obișnuita colaborare a Sfatului.

2. Muz. Histria, inv. 454. Stelă de marmură cu fronton și acrotiere, ruptă jos, găsită nu se știe în ce împrejurări în campania 1977. Dimensiuni : 57,5 × 31 × 11 cm. Suprafața scrisă, cu rînduri foarte dese și rău uzată prin frecare, e redusă la două benzi înguste, anevoie citibile, la dreapta și la stînga lespezii. Singure descifrabile, rîndurile 1—3, conțin o parte din formula de sancțiune. După scris, secolul al II-lea î.e.n.

Ἐδοξε τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι· ἐπιμηνι-
εὔοντος Ποσειδίπου τοῦ Ποσειδίπου
Εὐξενίδης Μο[νίμ]ου εἶπ[ε]ν· ἐπειδὴ ΑΟΣΤΑ
, ΕΝΤΟΣΥ .....
ΗΜΕΥ .....
ΔΟΥ .....

Începînd cu r. 4, niciuna din literele transcrise nu e sigură. Altele nici n-am încercat să le reproduc.

„Sfatur și Poporul au găsit cu cale. Sub președinția lui Poseidippos al lui Poseidippos, Euxenides al lui Monimos a spus : intrucit...”.

Decretul (cu multă probabilitate onorific) pare să fi avut o expunere de motive destul de lungă. Despre conținut nu îndrăznesc să formulez vreo presupunere.

3. Muz. Histria, inv. 350. Fragment dintr-o stelă de marmură ruptă în toate părțile, găsit nu se știe unde, nici cînd, în săpăturile din cetate. Dimensiuni : 27 × 24 × 18 cm. Înălțimea literelor : 10 mm. După scris, secolul al II-lea î.e.n.

..... Ε .....
..... ΑΝΟ .....
..... [ἔ]νεκεν .....
..... αὐτῶι καὶ ἐ[κ]γόνοις .....]
[ὅπως φι]λοτιμότε[ροι γίνωνται εἰδότες]
[ὅτι ὁ δῆμος τιμ]αῖ τοὺς ἀγα[θούς τῶν]
[ἀνδρῶν, ἀποδιδούς αὐτοῖς τὰς ἀξίας τιμάς. .]

„...lui și urmașilor... pentru ca să rîvnească a dobîndi slavă, cunoscînd că Poporul răsplătește pe bărbații vrednici, acordîndu-le cuvenitele cinstiri...”.

Primele trei rînduri cu neputință de înțeles. Începînd cu r. 4 și următoarele, exprimarea formulară a textului îngăduie întregiri aproape sigure, cu rezerva anevoinței de a stabili lungimea rîndurilor.

DEDICAȚII

4. Muz. Histria, inv. 406. Stelă de marmură bine păstrată (cu excepția unei rupturi la colțul de sus din dreapta, care n-a vătămat totuși textul), găsită în campania 1973 în Zona sacră, în lucrările de degajare a templului Afroditei. Măcar că aflată împreună cu mai multe alte dedicații de date diferite, nu e deloc sigur că piatra va fi fost întotdeauna expusă

aci: o schimbare de loc și, poate, de destinație nu mi se pare exclusă. Dimensiuni: 55 × 34 × 8 cm. Înălțimea literelor: 15 mm (*P*: 20 mm; *o*: 12 mm). După scris, cel mai târziu din sec. III î.e.n.

Ἀπόλλωνος Φολευτη-
ρίου

„A lui Apollon Pholeuterios”.

Dacă renunțăm să ne ntrebăm pentru care motiv această stelă a fost găsită într-un loc unde n-avea ce căuta, știut fiind că la Histria Apollon dispunea de cel puțin un templu propriu, poate cel mai important din oraș, singura problemă pe care ne-o pune inscripția pe care ncercăm s-o lămurim e aceea a supranumelui zeului. Într-adevăr, după știința mea, Φολευτήριος nu era pină acum atestat în legătură cu fiul Latonei, nici cu vreo altă divinitate din panteonul tradițional. Chiar verbul de la care adjectivul pare formulat: φολεύω (mai ades φολάζω) nu-i de întrebuințare curentă și se întâlnește, cit pot să-mi dau seama, fie în înțelesul de „a trăi într-o peșteră sau într-o tainiță”, fie în acela de „a hiberna” (în legătură cu somnul de iarnă al urșilor și al reptilelor). Despre cameleon, Aristotel scrie undeva că „hibernează ca șopîrlele”: φολεύει δὲ καθάπερ οἱ σαῦροι (*Hist. anim.*, II, 11, 503 b 23).

Că între șopîrlă și Apollon trebuie să fi existat o relație oarecare, e neîndoios. Că, în ochii unora, zeul trecea drept omoritorul de șopîrle prin excelență (Σαυροκτόνος), iarăși trebuie s-o credem pe temeiul mărturiei lui Pliniu cel Bătrîn, care ne-a lăsat descrierea unei statui a lui Praxiteles înfățișându-l pe zeu în această ipostază: *fecit (Praxiteles) et puberem Apollinem subrepenti lacertae comminus sagitta insidiantem, quem Sauroctonon uocant (Nat. hist., XXXIV 70)*. Dar în ce împrejurări și prin ce asociație de idei zeul „ucigător de șopîrle” va fi asumat epitetul altfel necunoscut Φολευτήριος, format după verbul exprimînd natura particulară a viețuitoarelor care la vreme de iarnă se ascund în funduri de peșteri, mărturisesc că nu reușesc să înțeleg.

5. Muz. Histria, inv. 262. Lespede de marmură vineție ruptă jos, puțin vătămată la stînga și la dreapta, găsită în campania 1949 în sectorul de SE al cetății. Dimensiuni: 36 × 29 × 8 cm. Înălțimea literelor: 12 mm. Sub unicul cuvînt păstrat, gravat sus, la stînga, urmele citorva semne ilizibile. După scris, secolele IV—III î.e.n.

Φόρκιος

„al (sau a) lui Phorkios”.

Characterul documentului e anevoie de sesizat. Într-o primă interpretare, ar putea fi vorba de un omagiu adus unei divinități marine a cărei natură nu era limpede nici pentru greci, judecînd după puținele mențiuni de care se învrednicește în *Theogonia* lui Hesiod, de unde aflăm doar că era născută din perechea Nereus—Gaia și că la rîndu-i, împreună cu Keto, a dat ființă „Fecioarelor cărunte” (*Graiai*) și unui „Șarpe cumplit”.

Pe lingă dedicația de care ne ocupăm, și cam din aceeași vreme, solul Histriei ne-a oferit și o inscripție ceramică al cărei text, în citirea

editorului — Φίλων ἀνάθημα Φόρκυι ἐμὲ (ἀνέθηκε) — e interpretat de el : „Filon m-a pus pe mine ofrandă lui Forkys” (St. Cl. 7, 1965, p. 275).

Oricare a putut fi rațiunea unuia sau altuia din cele două prinoase (unul prea concis, celălalt nu tocmai corect formulat), exclus nu-mi pare nici ca Phorkys să fie în inscripția noastră un anthroponim, în care caz legătura lespezii cu personajul în cauză, exprimată prin folosirea numelui la genitiv, ne îndeamnă să ne gândim la o piatră de mormint. Pentru inscripții funerare reduse la un singur cuvânt, numele defunctului, v. exemplele strinse și comentate de Christiane Dunant în Fouilles d'Erétrie, 6, 1978, p. 28—45.

6. Muz. Histria, inv. 433. Fragment dintr-o bază de calcar, rupt în toate părțile, descoperit nu se știe când și în ce condiții. Dimensiuni: 18 × 18 × 10 cm. Înălțimea literelor: 17—26 mm. După scris, din secolele IV—III î.e.n.

[Νύμφαις ἀ]γαθαῖς
[εὐχαριστήριο]ν

„Închinare Nimfelor binevoitoare”.

Alte dedicații pentru nimfe ni s-au păstrat în satele din teritoriul rural al cetății.

7. Muz. Histria, inv. 358. Placă de marmură ruptă peste tot, găsită nu se știe când, nici unde. Dimensiuni: 12 × 26,5 × 8 cm. Înălțimea literelor: e. 1—2,26 mm; r. 3: 10 mm. După scris, secolul al II-lea e.n.?

[Ἀπολ]λωνίδης
Ἡρωι εὐ[χά]ν
[Ἡρακ]λειδης

„Apollonides.. închinare Eroului.. Heraclides”.

„Eroul” e, firește, Cavalerul trac. Placa lipsește din culegerea întocmită de Nubar Hamparțumian (CCET, IV).

8. Muz. Histria, inv. 450. Bază de marmură cu profile sus și jos, ruptă la dreapta și la stînga (fără ca textul de pe fața principală să fi fost vătămat), descoperită în campania 1977. Pe fața superioară, două adîncituri — una pătrată, alta dreptunghiulară, care trebuie să fi slujit la fixarea statuetei pomenite în textul dedicației. Dimensiuni: 11 × 22,5 × 16,5 cm. Înălțimea literelor: 18—20 mm. După scris, sec. II î.e.n.

Φιλόθεος Μενίππο[υ]
ἀγορανομήσας
Ἑρμεῖ Ἀγοραῖοι

„Philotheos al lui Menippos, la ieșirea din slujba *agoranomieii*, lui Hermes Agoraios”.

Personajul e numit aci pentru întâia oară, dar magistratura pe care se mîndrește de a o fi exercitat ne e bine cunoscută, la Histria și în alte locuri.

La rîndu-i, Hermes Agoraios e o divinitate protectoare a pieții (*agora*) și a celor legați prin meseria lor de piață. O dedicație identică, din secolul al III-lea î.e.n., a fost publicată de V. Pârvan încă din 1925 (Dacia, 2, 1925, p. 209).

9. Muzeul Histria, inv. 291 a-b-c. Trei fragmente dintr-o arhitravă de marmură trunchiată la început și la sfîrșit, descoperite la date diferite, unul (a) în sectorul de SE în 1954, celelalte două (b-c) în zidul de incintă al cetății, în campania 1970. Dimensiuni: (respectiv): 49 × 37 × 52; 27 × 37 × 40 și 45 × 35 × 67 cm. Înălțimea literelor: 70—80 mm. Cele trei fragmente se leagă între ele nemijlocit avînd același conținut.

[*Imp(eratori) Caes(ari) diui Traiani Part(jhici filio diui [Nervae nepoti, Traiano Hadriano Aug(usto)]*
[Αὐτοκράτορι Καίσαρι θεοῦ Τραιανοῦ Παρθικοῦ υἱῶ,
θ[εοῦ Νέρουα υἱονῶ, Τραιανῶ 'Αδριανῶ.....].

„Împăratului Caesar Traianus Hadrianus Slăvitul, fecior al trecutului între zei Traian, biruitorul părților, nepot al trecutului între zei Nerva...”.

Inscripție de consacrare a unei clădiri de interes obștesc, înălțată în zilele lui Hadrian, între 117—138 e.n. O dată mai exactă a construcției nu se poate stabili din lipsa altor elemente din titulatura imperială. Tot așa, natura ori înfățișarea monumentului, înălțat desigur cu cheltuiala obștii histriene.

10. Histria, inv. 294. Fragment dintr-o stelă de marmură, rupt sus, jos și la stînga, la dreapta mărginit de un chenar, găsit în Cetate nu se știe cînd, nici unde. Dimensiuni: 29 × 21 × 7 cm. Înălțimea literelor: 15 mm. Secolul al II-lea e.n.

.....
[Λ(ούκιον) Αἴλ(ιον) Καίσαρα, τὸν ἐνφανέ-
[στατον Αὐτοκρά]τορος Καί-
[σαρος Τραιαν]οῦ 'Αδριανοῦ
[υἱὸν, ὑπὲρ νεί]κῃς τύ]χῃς τε καὶ αἰ-
[ωνίου διαμον]ῆς .....

Dedicația, prea mutilată pentru a putea fi întregită cu certitudine e pusă în cinstea lui Lucius Ceionius Commodus, în inscripții L. Aelius Caesar, din 136 fiu adoptiv al împăratului Hadrian, mort la 1 ianuarie 138.

11. Muz. Histria, inv. 121. Fragment dintr-un bloc de calcar rupt în toate părțile, găsit în Cetate nu se știe în ce împrejurări. Dimensiuni: 29 × 17 × 36 cm. Înălțimea literelor: 26 mm. Data: 138—160 e.n.

..... OIX
[Hadriano Anton]jino..
[..... Αὐ]τοκράτορι Καί[σαρι]
[..... 'Αδ]ριανῶ 'Αντω[νεῖνω]

Împăratul onorat e Antoninus Pius (*Imp. Caesar T. Aelius Traianus Hadrianus Aug. Pius*).

În lipsă de elemente mai concrete de titulatură, data precisă a dedicației nu poate fi stabilită.

12. Muz. Histria, inv. 119 + 400. Două fragmente dintr-un *clipeus* de marmură cu bordura în relief, rupte la stînga și jos, găsite în campania 1963 în săpăturile din Zona sacră. Dimensiuni (împreună : cca 20 × 16 × 8 mm.) Înălțimea literelor pe bordura superioară : 15 mm ; pe *clipeus* : 15 mm. După scris : secolul al II-lea e.n.

Pe bordură, la dreapta :

... Μ .. ΟΥΑΠ...

Pe *clipeus*, în centru :

[ὕμνωδοὶ περὶ] τὸν Διόνυσον
 / / / / / / / / / / / / / / / N
 . . . . . ΠΟΦ
 . . . . . [Ἀθη]νάδου
 ...

Cît se poate judeca, e vorba de o dedicație de cinstire a unei echipe de cîntăreți dionysiaci, poate biruitoare la un concurs. În aceste condiții, numele din r. 4 ar putea fi al conducătorului artistic al formației.

CATALOGUE

13. Histria, sector A. Într-un zid degajat în campania 1978, bloc de marmură de mari proporții, tăiat dintr-o friză arhitectonică reîntrebuintată. Dimensiuni : 67 × 50 × 43 cm. Înălțimea literelor : 10 mm (afară de cele din r. 21, care măsoară 15 mm). Scris elegant, perfect clar, cu excepția r. 22, puțin citet, și a rîndurilor 1—8 complet dispărute. Tot așa eventuala intitulatie, care nu putea lipsi la o inscripție de o asemenea mărime. După scris, secolul al II-lea e.n.

Rîndurile 1—8 lipsă.

- 'Αρτεμίδωρος [Κ]αλλιστράτου
 10 Βιάνωρ Β' (Βιάνωρος)
 'Αγαθοκλῆς 'Ηροδώρου
 Μενίσκος Κουσίου
 Νουμήνιος Καλλιστράτου
 'Εφαιστόδωρος Θεοδώρου
 15 Αἰσχρίων Β' (Αἰσχρίωνος)
 Σύμμαχος 'Αρτεμιδώρου
 'Ερρένιος Κλειτοφάντος
 Ποντικὸς Δημητρίου
 Μενισ [x] ος 'Αθηνάδου
 20 'Αρτεμίδωρος Κουραγένους
 Εὐξενίδης Μονίμου
 / / / / / / / / / / / / / / / /
 Δημοχάρης Δεκροίμου
 Βάσσος Νίννου

25 Ἀναξιμένης Κλειτοφῶντος
 Ἀριστοκράτης Ἀρτεμιδώρου
 Ἀσκληπιάδης Κλεινίου
 Ἀθηνάδης Β' (Ἀθηνάδου)
 ..... ΛΩ Λυσιμάχου

„...Artemidoros al lui Kallistratos, Bianor al lui Bianor, Agathocles al lui Herodoros, Meniskos al lui Kousias, Numenios al lui Kallistratos, Hephaistodoros al lui Theodoros, Aischrion al lui Aischrion, Simmachos al lui Artemidoros, Herrenios al lui Kleitophon, Pontikos al lui Demetrios, Meniskos al lui Athenades, Artemidoros al lui Kuragenes, Euxenides al lui Monimos, indescifrabil, Demochares al lui Dekroimos, Bassus al lui Ninnos, Anaximenes al lui Kleitophon, Aristokrates al lui Artemidoros, Asklepiades al lui Klinias, Athenades al lui Athenades, ... al lui Lysimachos...”.

Numele, cite se citesc bine, sint toate grecești și des întilnite în cataloage de epocă imperială, ajunse pînă la noi în număr mare. Chiar patronimicul puțin obișnuit *Kouragenes* apare aci pentru a doua oară. Despre numele din r. 22, anevoie descifrabil, mă feresc să fac presupuneri. La fel despre patronimicul *Δεχροίμων* niciodată întilnit înainte.

Cu privire la *Βασσος*, dacă nu e o simplă transliterare a latinului *Bassus*, v. G. Mihailov în *L'onomastique latine*, Paris, 1977, p. 346. E imposibil de spus dacă lista se încheia cu r. 29 sau dacă se prelungea pe piatra sensibil mai lungă înainte de a fi fost înjumătățită.

14. Muz. Histria, inv. 462. Fragment dintr-un medalion oblong de marmură, rupt la dreapta, la stînga și jos, găsit în 1978 în Zona sacră. Dimensiuni: 21 × 19 × 5 cm. Înălțimea literelor: 10 mm (cu excepția r. 1. unde slovele sint de 15 mm). Secolul al III-lea e.n.

Ἀγαθῆι Τύ[χηι]
 Ἐπι ἱέρειω Διὸς Π[ολιέως]
 οὐ[τοι ἱερεῖς θεοῦ]
 ..... Κάρπου Τερτ[ίου]
 ..... [Νει]κήρατος Π.....
 Αἰσχροίωνος
 ..... ΙΕ .....

„Noroc bun! Sub sacerdoțiul lui Zeus Polieus... următorii au fost preoți ai Zeului (urmează mai multe nume trunchiate).

Interesul deosebit al fragmentului stă în împrejurarea că în anul gravării listei preot eponym al Histriei era Zeus Polieus. Eponimii divine în cetatea de pe malul lacului Sinoe mai sint atestate în alte două inscripții locale. Cit privește pe sacerdoții ale căror nume ni s-au păstrat: Karpos, Neikeratos, Aischrion — toate sint grecești și des întilnite la Histria din cele mai vechi timpuri, cu excepția lui Karpos, atestat de fiecare dată în texte din epoca imperială.

15. Muzeul Histria, inv. 463. Fragment dintr-o stelă de marmură cu chenar dublu, rupt sus, la dreapta și jos, descoperit în săpăturile din Sectorul A, în campania 1978. Dimensiuni: 34 × 19 × 9,5 cm. Înălțimea

literelor : 15 mm. Gravură adincă, numeroase ligaturi. Începutul secolului al III-lea e.n.

Τ .....
 ΑΙ .....
 καὶ Β .....
 τὴν κτίσιν .....
 5 τὰ τὴν θεο[σέβειαν .....]
 προστάται .....
 Εὐξείνιος ΑΙ .....
 Ἄρτεμίδωρος Ε .....
 Εὐξενίδης Ευ .....
 10 Ἄρτεμίδωρο[ς] .....
 Ἴππόλοχος .....
 Οὐλ(πιος) Ἄττ[ιχός] .....
 Ἡγησαγόρας .....
 Ἄμο .....
 15 Διονυσίος .....
 Ε .....

R. 2 : după *lambda* inițial, altă literă triunghiulară : A? — 31 : după *iota*, bine păstrat, partea inferioară a unui *beta* ușor de recunoscut. — 12 : după Οὐλ(πιος), *cognomen*-ul Ἄττ-(roman ? grec ?) anevioie de descifrat.

Până la r. 6, slovele păstrate nu dau un înțeles limpede, cu excepția r. 4 ; „zidirea” și 6 : „frunțașii”. Ceea ce urmează reprezintă, cu multă probabilitate, numele acestora din urmă (Euxeimios, Artemidoros, Euxenides, Artemidores, Hippolochos, Ulpus Att... Hegesagoras, ... Dionysios), sub privegherea sau cu participarea cărora s-a realizat „zidirea” menționată în r. 4.

Documentul evocă deci activitatea unei asociații religioase, poate în legătură cu clădirea unui lăcaș de cult. Dintre numele înșirate (teofore sau profane) singurul greu de citit e cel din r. 12, unde gentiliciul Οὐλ(πιος) folosit ca *praenomen*, precede un *cognomen* pe care aș înclina să-l întregesc Ἄττ[ιχός]. Pentru προστάται în alte asociații histriene, v. lista publicată în *Scythica minora*, București-Amsterdam, 1975, p. 230, cu comentariile respective.

FUNERARE

16. Muz. Histria, inv. 57. Bloc de marmură rupt sus, la stînga și jos, descoperit nu se știe cînd și în ce împrejurări, în săpăturile din cetate. Dimensiunile : 66 × 43 × 42 cm. Înălțimea literelor : 22—24 mm. Scrisul mai mult șters, după caracterele paleografice, secolele IV—III î.e.n.

ΥΜΑΡΟΥΣ
 [Ἄμει]νίας Φερεκλ[έ]ους
 [Αἰσχί]νης Ἄντικράτους
 ..... Ἡρωί
 [Εὐρυ]νόμη ..... ΝΤΕΣ
 ..... ΟΥ ..... ΟΣΜΟΥ
 ..... ΟΣ

Funerară. Cîrmepele de nume se lasă greu întregite.

17. Histria, Sectorul A. Bloc de calcar gălbui, descoperit în 1980 în zidul de înconjur. Dimensiuni: 47 × 72 × 58. Înălțimea literelor: 33 mm (*omicron* și *theta* mai mici). După scris, secolul al III-lea î. e.n.

Ἀπολλ[όδωρος]
Διοπεΐθους

„Apollodoros, fiul lui Diopeithes”.

Piatră de mormint. Formularul tradițional.

18. Muz. Histria, inv. 293. Trei fragmente ale unei plăci de marmură elegant profilată sus, ruptă la stînga și la dreapta, descoperită în campania 1959 în sectorul Casei romane tîrzii (*Domus*). Dimensiuni: 14 × 73 × 9 cm. Înălțimea literelor: 20 mm (*theta* și *omicron* mai mici). După scris din secolul al III-lea î.e.n.

Μει[δ]ίας υ[π]έρ τῆς θυγατρὸς Μι-
..... μένης.....Α

„Meidias pentru fiica sa Mi...”.

Inscripție de pomenire a unei fete tinere, pusă de părintele său altminteri necunoscut. Destinația plăcii nu apare limpede. Oricum după material și proporții nu pare o piatră de mormint.

19. Muz. Histria, inv. 290. Bază de calcar descoperită în campania 1954 în săpăturile din Zona sacră. Dimensiuni: 27 × 74 × 54 cm. Înălțimea literelor: 35 mm (*omicron* de numai 30 mm). Pe fața superioară, *φιάλη μεσόμφαλος*. După scris, din secolul al III-lea î.e.n.

Νόνος

Piatră de mormint a unui individ altfel necunoscut. Pomenirea defunctului numai prin numele-i personal nu e fără exemplu în epigrafia histriană, chiar dacă în cele mai multe cazuri pe asemenea baze se păstrează și patronimicul. Pentru alte (numeroase) exemple de pietre de mormint purtînd numai numele personal al defunctului sau defunctei, v. Christiane Dunant, *Stèles funéraires* (extras din Eretria, 6, 1978), p. 28—45, nr. 2—110.

20. Muz. Histria, inv. 212. Fragment dintr-o placă de marmură, rupt în toate părțile, găsit nu se știe în ce împrejurări și la ce dată. Înălțimea literelor: 18—20 mm. Secolele III—II î.e.n.

Πρωτ[αγόρου]
γυν[ή]

„...soața lui Protagoras”.

Numele defunctei s-a pierdut. Caracterul funerar al inscripției e neîndoios.

21. Muz. Histria, inv. 103. Bloc de calcar rupt la stînga, la dreapta și jos, descoperit în cetate, nu se știe unde, nici cînd. Dimensiuni : 43 × 26 × 33 cm. Înălțimea literelor : 18—22 cm. Pe fața superioară a pietrei, $\varphi\acute{\iota}\alpha\lambda\ \mu\epsilon\sigma\acute{o}\mu\varphi\alpha\lambda\omicron\varsigma$. După scris, secolul III/II î.e.n.

Νουμήνιε 'Εστιαίου
χαῖρε

„Numenie, fiu al lui Hestaios, fi fericit !”.

Nici decedatul, nici părintele său nu ne sînt altminteri cunoscuți.

22. Muz. Histria, inv. 84. Stela de calcar cu fronton, ruptă sus, la dreapta și jos, descoperită nu se știe cînd, nici unde, între 1928 și 1941. În centrul registrului superior, al cărui aspect de ansamblu abia de se poate ghici, ciorchine de strugure în relief. Dimensiuni : 18 × 21 × 7. Înălțimea literelor : 20 mm. După scris, secolul al II-lea î.e.n.

Πρωτ[η]
'Ηροδ[ότου]
χ[αῖρε]

„Prote a lui Herodotos, fi fericită !”.

Piatră de mormînt de tipul cel mai banal. Defuncta și părintele ei sînt necunoscuți în prosopografia histriană.

23. Muz. Histria, inv. 471. Bază de marmură ruptă pretutîndeni, găsită nu se știe cînd, nici unde, în săpăturile din cetate. Secolul al II-lea î.e.n.

[‘Η δεῖνα Διου]σίου θυ[γάτηρ]
[γυνή δὲ .....] νι[.....τοῦ.....]

„Cutare ... fiica lui ... sios, soața lui cutare”.

Piatră de mormînt cu neputință de întregit altfel decît în liniile-i mari. Defuncta e o femeie, dar propriu-i nume, ca și cele ale soțului și părintelui s-au pierdut.

24. Muz. Histria, inv. 350. Altar funerar cu cornișe retezate, rupt la dreapta și jos, probabil reintrebuințat într-o construcție. Data și locul găsirii nu se cunosc. Dimensiunile actuale : 11 × 22 × 44 cm. Înălțimea literelor : 15 mm. Secolul al II-lea î.e.n.

ΑΓΩΗΓΙ.....
'Αρτεμ[ιδώρου]
[γυνή.....]

„...soața lui Artemidoros”.

Numele dispărutei (incomplet și, oricum, neobișnuit (Pape-Benseler nu cunosc decît numele 'Αγώ, iar în alte texte nu l-am putut identifica), se întilnește pentru întîia oară la Histria. Dacă inscripția avea și un al

treilea rând, cum am presupus, nu e limpede. Excluz nu e, de altă parte, ca într-o restituire ipotetică epitaful să fi sunat : 'Αγὼ τοῦ δεῖνα . . . [γυνή δὲ 'Αρτεμι[δῶρου τοῦ δεῖνα].

25. Histria, în zidul de vest al templului Afroditei din Zona sacră. Bază de marmură, întreagă, reintrebuințată. Dimensiuni : 25 × 50 × 40 cm. Înălțimea literelor : 32 mm. După scris, secolul al III-lea î.e.n.

'Απόλλα
'Ελπίου θυγάτηρ

„Apolla, fiica lui Elpios”.

Numele defunctei și al părintelui ei sînt perfect corecte, dar rare. Mai frecvent întîlnite, în aceeași perioadă sînt 'Απολλᾶς și 'Ελπίδης, ambele masculine.

26. Muz. Histria, inv. 406. Cinci fragmente dintr-o placă de marmură ruptă la stînga pe întreaga înălțime, găsite împreună cu alte texte epigrafice în cabinetul lui Sc. Lambrino de la Universitate, după incendiul din 1944. Dimensiuni : 39,5 × 15,5 × 3 cm. Înălțimea literelor : 20 mm (*omicron* mult mai mic : abia 5 mm). Secolul al III-lea e.n.(?).

..... I καὶ μοῦνον
..... ON ἔνθα τε
..... MBO ἐν αἵπυ
..... TI μητρὸς E
5 ..... ὠν υἱὸς εἰων
..... INY IOIO CYPI
..... AIION ἐν ζῶ.....
[παυσ]άμενος βι[ότου]
[X]αῖρε. Χαῖρε
10 [καὶ σὺ π]αροδεῖτα..

Cît se poate judeca, epigrama nu număra mai multe versuri decît cele ale căror urme s-au păstrat. Ce înțelegem din ea e că sentimentele exprimate sînt ale unei mame neconsolate de moartea feciorului.

27. Muz. Histria, inv. 350. Fragment dintr-un bloc de marmură neagră rupt sus, la dreapta și la stînga, descoperit în sectorul zidului arhaic în campania 1978. Dimensiuni : 27 × 16 × 14 cm. Înălțimea literelor : 17—20 mm. După caracterele paleografice, secolul al III-lea e.n. Pe latura dreaptă, și ea puternic mutilată, resturi dintr-o inscripție mai veche, ținînd de o primă folosire a blocului ca dedicație sau bază de statuie. Aci înălțimea literelor e de 25 mm, iar scrisul, cu multă probabilitate, din secolul al IV-lea î.e.n.

Fața A :

['Απόλλωνι]
['Ιη]τρῶι

Fața B :

..... [Θυ]γατήρη
 ..... ΥΗCΑΝΦΟΥΡΝΙ
 [X]αῖρε καὶ σὺ παρο-
 [δεῖ]τα.

A : „Lui Apollon Medicul” ;

B : ..... fiicei (?) Fi fericită ! Și tu, trecătorule !

Întregirea slovelor de pe fața A poate fi considerată sigură. La fel, vechimea dedicației, cu multă probabilitate din secolul al IV-lea î.e.n. În inscripția de caracter funerar de pe fața B, r. 1, [Θυ]γατήρη e, poate o greșeală pentru [Θυ]γατρί; r. 2 e ininteligibil.

INSCRIPTIONS INÉDITES D'HISTRIA

RÉSUMÉ

Les documents édités ci-dessus, choisis parmi les nombreuses inscriptions découvertes dans les fouilles d'Histria depuis la fin de la première guerre mondiale et restées jusqu'à ce jour inédites, présentent la particularité d'être tous fragmentaires, parfois réduits à quelques lettres seulement, presque toujours privés de parties plus ou moins importantes des textes originaux. Dans ces conditions, il est normal que leur restitution n'ait pu être tentée qu'avec une approximation dont l'éditeur est le premier à s'en rendre compte et qu'il ne peut naturellement que regretter.

Les n°s 1—3 sont des débris de décrets, n'accusant aucun trait caractéristique ni dans le contenu, ni dans la forme. Les n°s 4—12 sont des dédicaces dont certaines ne manquent pas d'imprévu, telles les stèles vouées à Apollon Pholeuterios, à Phorkys et aux Nymphes, sans compter une dédicace à Hermès Agoraios et une autre au Cavalier Thrace. Le n° 9 est un fragment d'inscription monumentale datant du temps d'Hadrien, le n° 10, un hommage à Lucius Aelius César, depuis 136 fils adoptif du successeur de Trajan. Enfin, le n° 12 représente un fragment de *clipeus* votif, consacré par un groupe d'hymnodes vraisemblablement lors d'une victoire obtenue dans un concours musical en l'honneur de Dionysos. Les n°s 13—15 sont des listes de noms dont seul le n° 14 présente une note moins banale, du fait qu'il date d'une année où l'éponymie de la ville était exercée par Zeus Polieus. Aux matériaux jusqu'ici énumérés on a fait suivre un choix d'inscriptions funéraires allant du IVe siècle *avant* au IIIe siècle *après* notre ère. Y figurent une épigramme du IIIe siècle ap. J.-C., ainsi que plusieurs inscriptions en prose, banales quant à l'onomatique et au formulaire.